

Za izdavača:
Vladimir Manigoda

Copyright © Hristina Radović Andrić
Copyright © 2025 ovog izdanja Kontrast izdavaštvo

Glavni i odgovorni urednik:
Ivan Isailović

Urednik izdanja:
Marko Avramović

Pogovor:
Marko Avramović

Lektura i korektura:
Ivan Isailović

Dizajn korica:
Dragana Nikolić

Prelom:
Ivan Isailović

Štampa:
F.U.K. d.o.o. Beograd

Tiraž:
1000

Izdavač:
Kontrast izdavaštvo
Terazije 35, Beograd
info@kontrastizdavastvo.rs
kontrastizdavastvo.rs
www.glif.rs

BORISLAV RADOVIĆ

IZABRANE PESME

Piredio

Marko Avramović

KONTRAST

Beograd, 2025.

PESME
1954-1970

NOĆU

Nad svetom bdi jasno oko,
umorno oko plaćenika, oko vatrogasca,
oko hobotnice, oko razbijene boce, nekog preplašenog idiota.
Nad svetom putuje gondola razbibrige
i bezopasnih vožnji u sutrašnje vedrine,
a dole je sparno kao nikad i teško se diše,
i oblak se priziva kao duhovi što se prizivaju.
Nad svetom putuje sjajna gondola spokoja.

Nek me ona odnese
na zvezdani trg, među prosce i razbojнике,
na prvu praznu i tvrdu klupu, na toplo stajsko đubre;
nek me ona spusti
na džakove cementa, na rebra trulog čamca,
na kakav stari krov u mačje društvo,
a san će već doći, a san će stići
po svoju žrtvu, po rastresitu dušu.

Nad svetom se pustio somotski zagrljaj ljiljka
i dozreva uštap u kumulonimbusima.
Nad svetom se pustila rosa iz neizvesne stvari,
i mlaka rosa sitih ljubavnika, krvava rosa dokrajčenih bitaka,
rosa na sklopljenim kopcima porodilja.
Nad svetom se donjušuju leni dimovi, magle se vuku
po skverovima
i psi laju, svaki za sebe;
neko mirno spava svojim preposlednjim snom,
neko otvara šalone, neko kaže: sviće.

NAŠE REČENICE

Naše rečenice bivaju od krtih glasova, muklih suglasnika; u prekinutom dahu njihov tok se ubrzava, zagrchnuto, u skokovima protiv sluha i smisla, zatim dugi pad iza kojeg opet nastavlja tišina.

Volim taj sunovrat što ga ništa ne sprečava, ceđenje glasa na izmaku. Usne se miču sve brže, uvo postaje izlišno. Volim tu krivulju kako se opija dubinom, tu strmojavu zavojnicu koja se nigde ne zaustavlja.

Ili su naše rečenice već unapred bile izgubljene i završene, a to samo njihovi odjeci dopiru, odrubljeni, gomilaju se po uglovima stranice noći. Naše rečenice – ko je to rekao? – nikada nam se neće vratiti te mušice.

Jezik kojim govorimo ne čini ih u potpunosti. Njihovo biće je u tom neizbežnom lomljenju, razdiranju; u zvuku sve nižem i, sa njim, u tom spuštanju slepom i bez ishoda. Njihovo je da nestanu u sopstvenoj suvišnosti.

Reči se razgrađuju, glasovi se razvejavaju kao piljevina, a pesma se drobi, rastvara u sebi samoj. One su vodilje tog raskola, bahate bušilice u pijanstvu poniranja. One: one su se same zasejale, već mrtve.

Progutane, naše rečenice imaju svoje praznike ćutanja, varničave preseke gde se iznenada, kroz doba, nađemo na tragu njihovih opštih značenja; i iznenada, daleko od nas, vidimo ih opet kako ostaju u nekom drugom, nepomirljivom svetu.

OBNOĆICA

I

Naša su tela na odmoru. I stvari, po sobama.

Duvanski dim se razvlači među prstima; i vodeno rastinje se razmiče, trska se njiše tavanicom. Iza brežuljaka doslovne šljake otima se močvara: lica nam izranjaju iz magle, olovna, kakva ribari i carinici zadržavaju u pamćenju.

Po čaršavu, po uzglavljima – da li to spolja mrmori barski život? – i iz mlakih udubljenja gde su do maločas bile glave ili leđa, svuda se oseća na krtičnjak; svuda posrednost jezika.

A ona što u patnji spava moćno i spokojno, kapaka naduvenih od plača, čistog napora, usana pomodrelih kao iza molitve, nevesela konačarka, sad leži okrenuta muškoj strani, bez gorčine.

II

Sa svetiljke napolju vreme raskošno kaplje
i udaljuje se tačno za jedno doba sve.
Zar je koliko sinoć, u očima dve čaplje,
močvara palucala s pragova naših soba?

Započinju u britkom oktobru stvari voda
koje nismo videli ili mislimo tako.
Stiže nam lavež psa i drugi glasovi stari:
to se raščinjen svet u rečnik seli polako.

III

Kakva je to hladna kiša naložnica u našoj postelji? Koje su to noći, u kišnoj noći? I kišovito nebo u našim mutnim očima?

Doboši kiše nas dočekuju, sa dugo odlaganom odlukom, od okna do okna; prizivaju zore pred gubilištem, kratka, ćutljiva opraštanja. Uvećavaju slavlje pod prozorima.

Slavlje; a moglo se reći svetkovanje, moglo se reći praznovanje ili praznik. Od juče kiša uvećava veselje prerušavanja, igrajući ulicom, kao neke godine, pod prozorima.

Kiša, što cele noći prolazi ispred lica, rominja na izgazene obrazine i cveće, na šarene trake i gizdave slavoluke. Od juče, samo sipi ta kiša, potkožnica.

IV

Naše porozne kuće pohodi prava kiša, škropi jutro i curi napolju sa svetiljke, a u razdanje iznad čestitih nam se glava komešaju s duvanskim dimom vodene biljke.

Ali kakva to sad prepirka odnekud stiže, kakav to pripev ima svadbeni kraj? Zapisana, pa precrtana reč. Pod tavanicom, mrlja potklobučena vlagom.

Ukoso, preko zida, pomera se sve niže, ka otkrivenom ženskom ramenu sjaj. Na obodu se podljuštio kreč. I tanka žica svetla razapela se pragom.

Gle kako se kočanji lavlja glava na stolu, kako razroko
sviću sitne tučane oči...

V

Gle kako nam lica izranjaju iz magle, kako osviću
laskajući kiši! Kao zlatan zub zasvetluca im ulagivanje u
osmesima:

U zagrljaju kiše samo nas vide oči
koje ne znamo više, na izmaku svih doba
za kišnim pragom, sami s kišom što vazda ide
i romorom nas mami sred zaključanih soba.

(Ako uopšte mami tu nas, pre kojih uvek – iz nekih
sličnih soba, s tim prizvukom u glasu – kazuje neko dru-
gi isto što i mi sami, u istom onom času...

Ko to govori s nama uglas? Ko se to ruga? „Mi”? –
Prisustvo u koje uvodimo sva druga...)

Dan počinje nalik priči u kojoj će ovo biti uvek ču-
dan završetak, s povlačenjem čaršava; uzbudljiva isto-
rija sramežljivosti, u čijem stvaranju se pretvaramo da
učestvujemo. Od naših najluđih pokreta prskaju opne
prostora; usta nam kolutaju, jedna prema drugima, sa-
vete najboljih ogledala.

VI

Kakva nam ono kiša opra od tame lica,
čija noga od jutros vetrovit obija prag?
(A trebalo je da se iza kapaka palme
osove, vrlo stare, u oblik razumu drag.)

Vetar produva rame i čelo kad ušeta,
i čista glava zjapi s prvim prohladnim danom.
Po vlažnom zidu, plesan, gde svetiljka od leta
pristaje samo kao reč izbrisanom licu.

Ali kakva je to pometnja banula među ptice u cik su-
bote, uzbuna kreštave masti? Smešna, pokisla graja. Prvi
glasovi preklinju, grcavi od molbe; na onima drugima je
da odluče.

Svetiljka se gasi; i u polumraku iznajmljene sobice
hartija nije više ono što je bila do maločas.

U njenom odsudnom belasanju, u osvit duvana i ta-
nušne iridijumske škripe, oštrog mirisa šišarki i veverič-
jih žlezda, čili sećanje i nazire se neka nova pesma.

U SLAVU EROSA

Magla će ti lik, a uzdah biti ime.
Leptir u čauri što svilenu svest skriva,
u srcu trenutka, dok misao ostaje živa
a telo se gubi, bez vlage i težine:

olujno tvoje srce u staklenoj bašti
kucaće raskoš vremena, starost pesme.
Sa prozora tesnih videće se često
tvoj korak gore-dole, koji ne meri ništa.

Bićeš u posebnom svetu kao u mašti
kad oko vidi što se videti ne sme:
za lažne reči tražićeš večito mesto,
za plemenite reči koje ne znače ništa.

Bićeš senka koja govori, čita i pljuje,
takmac prirode majke, mogućnost i zakon.
A pesma će tek u smrti da se čuje
i javiće ti se još nepisanim znakom.

PODOKNICA

Tu gde si, najgušća senka, sve bliže se jezgre
brojevi i nebo, kao da ulaziš u hram:
izvorna studen i bele izrojene zvezde,
a svaka od njih je svetao u prostoru dan.

Nikuda iz tog vira u koji dugo grezneš,
nikada nećeš ući u vetrovitiji stan.
A jutro će prekinuti sve slutnje, sve veze,
nekom svetlošću od krvi ozarićeš se i sam.

POSEBNO MESTO

I

Postoji negde neki vrt,
malo teškog kamena kojim šetamo od detinjstva,
negde i drvo, golo strašilo,
motka sa malo prnja,
u svakoj pesmi neki svet što nam pripasti neće,
za gozbu vetra spremljena kuća i za smrt;

postoji, ako to još znači povratak, izvan tih stvari
istina nepotvrdiva i krnja,
na svakom bunjištu, kad vetar se ostrvi;

u svakoj glavi
produvanj jutrom, lišće što se vrti,

u svakom snu ponešto ćutke prosute krvi,
u svakoj izgovorenoj reči potkov smrti.

Postoji tako
negde ipak taj kamen-vrt,
nasleđe tačnih granica pod žilavim koprivama,
ipak i jarak, rame živice,
geometrija trnja,

niz bitnih poređenja i vrlo sažetih slika,
u malo zidova glas ugrađen mamen krt;

ipak još, u mrežastim očima duha, negde postoji
ta zemlja rastresitija i crnja,
a ipak čistija, od svakog sna i krvi;

njeno grebenje
na izbilom suncu, graničnici škrti,

njene vode slap kad se bistar i stamen mrvi,
njen dah sav iz svetlosti isceden plamen smrti.

II

Ali to je ipak tvoje konačište,
posebno, omiljeno mesto;
ta zemlja ipak zemlja kojom gaziš,
ta kuća ipak kuća, iako s krovom često u znaku kiše,
sobe gde pauk diše, i onaj neki vrt.

Ipak tvoja
ta korenita uspomena tla
gde u svoj trag paziš da staneš lakom nogom.

A sve ostalo se briše u svakom spletu reči;
malo i mnogo, suviše neodređen prag.

Tvoja
ta radost,
opora, prsila u ranu koju sporiš,
ta smolovita zemlja reči,
iz nje da živa smolenica goriš.

A ništa nije dovoljno smrtno da ti spreči
pogled što guta nepomični plamen
u kojem bivahu sve gušći svetlost i rastinje vrtno.

III

Tu biti, tu i ostati, čija je poruka
iz kakvog sveta, kakav jasni, uporni znamen?
– Jedino stvarno prisustvo na tvrdom pragu kuće
u kojoj ostade samo glas da spira kamen.

Ko to stoji iza visokog prozora, tamo,
i pada mu još svetlost na čelo, beli pramen?
– Ne sećaš se više, vetar je zalupio vrata
i tišina je naglo pritisla kao kamen.

IV

Obori svaki dokaz, sruši svaki međaš
zasut pepelom, obrastao sivom travom.
Kad je odričeš i kad je zoveš pravom,
znaj, voliš i ako vređaš.

Ipak je tvoja
ta zemlja,
nasleđeni običaji, duga raskalašna mesojeđa:

pruža se pred tvojom odvrćenom glavom.

Kaže ti: dođi. I, tu se završava mit.
Ne možeš više da stojiš i da gledaš.
Zatvori razbijen prozor, bivša vrata iza leđa;
sav pođi, sav njoj, sav da se predaš.